

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

No7
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiyaga fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 202 sahifa,
1-iyul, 2025-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Umarova H. O'. – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti rektori

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik

Shoumarov G.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik

Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor

Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor

Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor

Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor

Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor

Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor

Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor

Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)

Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)

Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)

Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)

Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)

Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)

Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent

Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor

Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor

Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor

G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)

Somurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti

Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor

Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)

Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalar tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)

Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent

Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori

Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'icha falsafa doktori (PhD)

Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari

Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Umarova H. O'. – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Rector of the Nizami National Pedagogical University of Uzbekistan

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Konvergent tahririyat mas'uliyati: Yangi O'zbekistonni barpo etish jarayonini yoritish tendensiyalari	16
Doniyorov Salim Musurmonovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy bilimlarini shakllantirish.....	23
Nazarov Odil Omanqulovich	
"Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"da ijtimoiy-pedagogik hamkorlikning o'rni	27
Abirova Umida Nazarovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda uchraydigan nutq nuqsonlarini oldini olish va uning ahamiyati	30
Akramov Dostonbek Ikromjon o'g'li	
Pedagogik jarayonda axloqiy qarashlarni shakllantirish usul va vositalari	34
Xudoykulova Shaxlo Mamaniyozovna	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining ijodkorligini rivojlantirishda ta'limiy o'yinlarning ahamiyati	38
Salimova Dilmira Farxodovna	
Aholining iqtisodiy axborot savodxonligini oshirishdagi muammo va kamchiliklar	41
Rajabov Asliddin Xolmirzayevich	
Favqulodda vaziyatlar yo'nalishi ta'limida muloqotning ahamiyati.....	44
Boltayev Baxtiyor Yunusovich	
Biologiya ta'limi va raqamli texnologiyalar	48
E. Po'latova	
Boshlang'ich ta'limga tayyorlov guruhi bolalarini kasbga yo'naltirishda stem yondashuvining ahamiyati ...	51
Egamova Ravshanoy Surobjonovna	
O'zbekiston TIMSS natijalarini qanday yaxshilashi mumkin?	
Innovatsion ta'lim yondashuvlari va samarali strategiyalar.....	55
G'ayniddinov Shayxislom Tolibjon o'g'li	
Nutq kamchiliklarini bartaraf etishda mutaxassislar hamkorligi	60
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Developing Student's Critical Skills Through Technology-Enhanced English Lessons	63
Mavlonova Dildora Shuxrat qizi	
Bahrom Ro'zimuhammad she'rlarini o'qitishda integratsiya usulidan foydalanish	67
Nomozova Dilobar Suyun qizi	
Aksiologik yondashuvlar asosida bo'lajak pedagoglarda altruizm ko'nikmalarini shakllantirish: bosqichlar va tamoyillar	72
Norboyeva Moxigul Shavkat qizi	
3D Modeling of Virtual Chemical Laboratories	75
Qayumov Jamshid Ma'rufjon o'g'li	
Fostering Metacognitive Skills in Efl Learners Through Ai-Supported Instruction: a Review of Recent Literature	80
Ruzieva Maftuna	
Onlayn va gibril ta'lim sharoitida mashinasozlik texnologiyasi faniga qiziqishni oshirishning nazariy asoslari.....	85
Sarimsakova Soxibaxon Raxmonjanovna	
Loyihalashtirilgan integral darslar samaradorligi (9-sinflar uchun "Metallar va ularning umumiy xususiyatlari" mavzusida)	88
Sharipova Hakima Shavkatovna	
Metacognition and Self-Regulated Learning	92
Turayeva Nazira Ibragimovna	
Методические возможности совершенствования обучения научной письменной речи на основе коммуникативно-деятельностного подхода	95
Меденцева Наталья Петровна	
Transformatsion jarayonlarda tibbiyot oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligini oshirish strategiyalari	100
Jonibekov Jasur Jonibekovich	

O'zbek milliy musiqasi: boy madaniyat va san'atning ajralmas qismi.....	105
Rustamova Maxsuma Farxodbek qizi	
Sharq va G'arbda tibbiyot fanlarining yaratilishi tarixi.....	108
Bakayev Najmiddin	
Didaktik o'yinlar bola faoliyatining asosiy vositasi sifatida.....	112
Egamova Madina Qobil qizi	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalarining konvergent-kreativ tafakkurini takomillashtirishning didaktik asoslari.....	116
Egamova Shukriya Amanovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida universal ta'lim faoliyatlari orqali tarbiyaviy maqsadlarga erishish imkoniyatlari	119
G'aybullayeva Nafisaxon Nosirjon qizi	
Matematika o'qitishning klassik metodlaridan zamonaviy usullarga o'tish	124
G'ofurov Jamoliddin Xusniddinovich	
Jahon miqyosida maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	128
Hoshimova Dilnoza Boymirzoyevna, Mahmudova Zulfiya Homidovna	
Bo'lajak o'qituvchilarning prognostik kompetensiyasini rivojlantirish tamoyillari.....	131
Ikromova Munisa Sheraliyevna	
Bo'lajak muhandislarni kasbiy tayyorgarligini grafik ma'lumotlar asosida oshirishning didaktik asoslari	134
Jumanazarova Zuhra Qosimjonovna	
Sport va jismoniy tarbiya pedagogikasida innovatsion metodlar	138
Jumanova Iroda Shokirjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish	141
Jumayeva Sarvinov Ilhombekovna	
Talabalarda nutqiy tarkibiy tuzilmalarni shakllantirish texnologiyasi	145
Kiyamova Maxbuba Sultanovna	
Innovatsion yondoshuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining fikrlash qobiliyatini rivojlantirishning amaliy jihatlarini	148
Mamadiyev Jamol	
Ingliz tili matnlarini o'rganishda 6-sinf o'quvchilarining grammatik kompetensiyasini oshirish va tatbiq qilishning samarali usullari.....	152
Sharipova Firuza Mehriddinovna	
Kar va zaif eshituvchi yuqori sinf o'quvchilarining axborot kompetensiyasini rivojlantirish modeli	155
Tursunov Hojiakbar Hamidullo o'g'li	
Maktabgacha ta'limda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim – pedagogik muammo sifatida.....	159
Xallovkova Maksudaxon Ergashevna	
Altruistik xulq-atvorning shaxsiy va ijtimoiy determinantlari.....	162
Xatamova Ferangiz Ibodulloevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik mahoratini teatr pedagogikasi vositalari orqali rivojlantirishning xorijiy va milliy tajribasi	166
Xudoyberganova Matluba Qulsoxatovna	
Refleksiv yondashuvning ta'lim jarayonidagi o'rni va afzalliklari.....	170
Yodgorova Gulrux Farhodovna	
Совершенство методики формирования компетентности будущих студентов-искусствоведов в условиях цифрового образования.....	174
Юлдашев Эргаш Сабинович	
O'z-o'zini rivojlantirish tushunchasi va uning pedagogik mohiyati.....	177
Kudenov Temurbek Maxsetbaevich	
Boshlang'ich sinf o'qish darslarida hikoya janrini o'qitishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish dolzarb muammo sifatida	180
Ergasheva Shoxida Nurmuxammadovna	
Ingliz tili darslarini interaktiv tashkil etishda raqamli ta'lim vositalarining o'rni va metodik yondashuvlar	185
Raxmatullayeva Barno Baxtiyor qizi	
The Effectiveness of Using Podcasts to Enhance Listening Comprehension and Vocabulary Acquisition in Secondary School English Classes	189
Meliboyev Zuxriddin Isroil ugli	

O'zbekiston tarixi darslarida pedagogik improvizatsiyani texnologiyalashtirish va raqamlashtirish imkoniyatlari	192
Ergasheva Muhayyoxon G'anijonovna	
Tasviriy faoliyat vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning samaradorligi.....	196
Arslanova Umidaxon Komiljon qizi	

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING PROGNOSTIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH TAMOYILLARI

Ikromova Munisa Sheraliyevna

O'zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti
mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo'lajak o'qituvchilarning prognostik kompetensiyasini shakllantirish va rivojlantirish tamoyillari tahlil qilinadi. Tadqiqotda pedagogika yo'nalishi talabalari uchun muhim bo'lgan tizimlilik va izchillik, variantlilik hamda raqobatbardoshlik motivatsiyasi prinsiplari asosiy omillar sifatida ko'rib chiqilgan. Maqolada prognozlash kompetensiyasining mazmuni, uning tuzilishi va kasbiy faoliyatda qo'llanishi ko'rsatib o'tiladi. Shuningdek, zamonaviy psixologik-pedagogik adabiyotlar asosida kompetensiya yondashuvi va uning pedagogik jarayondagi ahamiyati muhokama qilinadi. Tadqiqot natijalari pedagogik ta'lim jarayonida samarali metodikalar ishlab chiqishga va bo'lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini yaxshilashga qaratilgan.

Kalit so'zlar: prognozlash kompetensiyasi, prognozlashning tizimlilik prinsipi, prognozlashning uyg'unlik prinsipi, prognozlashning variantlilik prinsipi, prognozlashning uzluksizlik prinsipi, prognozlashning tekshiriluvchanlik (verifikatsiya) prinsipi, prognozlashning rentabellik (samaradorlik) prinsipi.

Abstract: This article analyzes the principles of forming and developing the prognostic competence of future teachers. The study considers as key factors the principles of systematization and consistency, variability, and motivation for competitiveness, which are important for students in the pedagogy field. The article outlines the content of prognostic competence, its structure, and its application in professional activities. Additionally, the competency-based approach and its significance in the pedagogical process are discussed based on modern psychological and pedagogical literature. The research results are aimed at developing effective methodologies in the pedagogical education process and improving the professional preparation of future educators.

Key words: prognostic competence, principle of systematization in forecasting, principle of consistency in forecasting, principle of variability in forecasting, principle of continuity in forecasting, principle of verifiability in forecasting, principle of profitability (efficiency) in forecasting.

Аннотация: В данной статье анализируются принципы формирования и развития прогностической компетентности будущих учителей. В исследовании в качестве основных факторов рассматриваются такие принципы, как системность и последовательность, вариативность и мотивация к конкурентоспособности, которые важны для студентов педагогического направления. В статье раскрывается содержание прогностической компетентности, её структура и применение в профессиональной деятельности. Также обсуждается компетентностный подход и его значение в педагогическом процессе на основе современных психолого-педагогических источников. Результаты исследования направлены на разработку эффективных методик в процессе педагогического образования и улучшение профессиональной подготовки будущих педагогов.

Ключевые слова: прогностическая компетентность, принцип системности прогнозирования, принцип согласованности прогнозирования, принцип вариативности прогнозирования, принцип непрерывности прогнозирования, принцип проверяемости (верификации) прогнозирования, принцип рентабельности (эффективности) прогнозирования.

KIRISH

So'nggi yillarda pedagogika sohasida maktab va oliy ta'limni modernizatsiyalash hamda rivojlantirishning turli yo'llari tahlil qilinmoqda. Ta'lim o'quvchilar va talabalarni nafaqat o'quv jarayonida, balki kelajakdagi professional faoliyatida axborot maydonida samarali muloqot qilishga tayyorlashi kerak, shuningdek, yangi turdagi fikrlash va shaxsiy muhim sifatlar – moslashuvchanlik, harakatchanlik, adaptivlikni shakllantirishda yordam berishi lozim.

Ushbu vazifani bajarish uchun bo'lajak o'qituvchilarda prognozlash kompetentligini shakllantirish zarurati mavjud. Universitetning vazifasi – shunchaki o'z bilimlarini mustaqil ravishda boshqarishga, axborotni rejalashtirishga va o'z o'quv faoliyati natijalarini prognoz qilishga qodir shaxsni tarbiyalash emas, balki, ehtimol, yanada muhimroq – shaxsni hayotni prognozlash va kelajakni ko'ra olish qobiliyatiga ega qilib yetishtirishdir. Shu sababli, bakalavrlar uchun asosiy mas'uliyat – pedagogik ta'lim muassasasining yetuk mutaxassisi bo'lishidir. U hayot va o'z o'quvchilarining kelajagini prognoz qila olish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak. Demak, bo'lajak o'qituvchida prognozlash kompetentligini shakllantirish muammosi quyidagilar bilan bog'liq: birinchidan, global rivojlanish tendensiyalari va ta'lim siyosati vazifalari bilan; ikkinchidan, insonparvarlikka asoslangan ta'lim paradigmasini amalga oshirish zarurati bilan; uchinchidan, zamonaviy ta'lim sifatini baholashning amaliy yondoshuvi bilan.

Umuman olganda, eng katta mas'uliyat – pedagogik ta'lim muassasasini tamomlagan, ya'ni bo'lajak o'qituvchida. U hayotni va o'quvchilarning kelajagini prognoz qila olishga o'rgatilishi lozim. Bu esa prognozlash kompetensiyasining mohiyati, mazmuni, tuzilmasini ochib berishga hamda uni shakllantirish bo'yicha pedagogik ta'minot tizimini nazariy-metodologik asoslab berishga xizmat qiladi. Shuningdek, shaxsga yo'naltirilgan, akmeologik va faoliyat yondashuvlarini pedagogik magistratura talabalari prognozlash kompetensiyasini shakllantirishda qo'llash orqali o'quv jarayonini o'ziga xos tarzda tashkil etish mumkin bo'ladi. Bu esa doimiy o'zgarib borayotgan jamiyat talablari bilan ta'lim tizimi mutaxassislarining tayyorgarlik darajalari o'rtasidagi qarama-qarshilikni samarali hal etishga yordam beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Biz uchun asosiy yondashuvlarni amalga oshirishga xizmat qiladigan prinsiplarni tanlash muhim ahamiyatga ega edi. Quyida biz tadqiqotchilar tomonidan prognozlash kompetensiyasini shakllantirish bo'yicha ilgari surilgan asosiy prinsiplarni ko'rib chiqamiz.

Prognozlashning tizimlilik prinsipi – prognoz obyektining o'zi va prognoz fonining (ya'ni uni o'rab turgan tashqi omillar) o'zaro ta'siri va ularning tarkibiy qismlarining bir-biriga bog'liq holda tahlil qilinishini zarur deb hisoblaydi. Prognozlashning uyg'unlik prinsipi – izlanma (qidiruv) prognozlari bilan normativ (maqsadli) prognozlar o'rtasida, ularning turli variantlari va turli vaqt oraliqlari doirasida o'zaro aloqadorlik bo'lishini taqozo etadi.

Prognozlashning variantlilik prinsipi – prognoz qilinayotgan obyektning rivojlanish yo'llari har xil bo'lishi mumkinligini inobatga oladi, ya'ni prognoz bir nechta muqobil ssenariylarni ko'zda tutadi. Prognozlashning uzluksizlik prinsipi – prognozlar yangi ma'lumotlar paydo bo'lishi bilan doimiy ravishda qayta ko'rib chiqilishi va aniqlashtirib borilishini ta'kidlaydi.

Prognozlashning tekshiriluvchanlik (verifikatsiya) prinsipi – tuzilgan prognozlarning ishonchiligi, asoslanganligi va aniqligini tekshirish zarurligini ko'rsatadi. Prognozlashning rentabellik (samaradorlik) prinsipi – ishlab chiqilgan prognozlar iqtisodiy jihatdan samarali, aniq va amaliy foydali bo'lishi lozimligini nazarda tutadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mazkur prinsiplar bo'lajak o'qituvchilarning prognozlash kompetensiyasini shakllantirishga qaratilgan A.F. Prisyajnyaya¹ tomonidan ishlab chiqilgan akmeologik konsepsiyada o'z aksini topgan. Biroq, muallif qo'llagan prinsiplar majmuasiga prognozlashning tizimlilik prinsipi va verifikatsiya (tekshiriluvchanlik) prinsipini kiritmagan. "Pedagogik prognozlash" tushunchasining asosiy ta'rifidan kelib chiqqan holda, tizimlilik va izchillik prinsipini qo'llash biz tanlagan prinsipga oid barcha pedagogik qoidalarni amaliyotda to'liq ro'yobga chiqarishga yordam beradi.

B.S. Gershunskiyning fikriga asoslanib, pedagogik prognozlash deganda biz ta'limiy tizim obyektlarining rivojlanish imkoniyatlari to'g'risida oldindan ma'lumot olishga qaratilgan maxsus tashkil etilgan, tizimli va ilmiy tadqiqot faoliyatini tushunamiz. Bu faoliyat ta'lim amaliyotida strategiyani shakllantirishga xizmat qiladi.² Shuningdek, biz A.I. Karmanchikovning fikrini qo'llab-quvvatlaymiz. U prognozlash jarayonining uzluksiz va tizimli bo'lishi zarurligini alohida ta'kidlaydi.³ Chunki pedagogik prognozning har bir bosqichi beqiyos ahamiyatga ega bo'lib, hattoki biror bosqichning yo'qligi prognoz natijalarining ishonchiligi va obyektivligini yo'qqa chiqarishi mumkin.

1 Присяжная А.Ф. Реализация акмеологического подхода к разработке концепции формирования прогностической компетентности будущих педагогов: монография / А.Ф. Присяжная. – Москва: Моск. пед. гос. унт, 2006. – 153с.

2 Гершунский Б.С. Образовательно-педагогическая прогностика //Теория. Методология. – 2009. – 764с.

3 Карманчиков А.И. Прогностическая логистика в системе образования / А. И. Карманчиков; М-во образования и науки Российской Федерации, ФГБОУ ВПО "Удмуртский гос. ун-т". - Ижевск: Удмуртский ун-т, 2012. – 224с.

L.M. Mitina⁴ va Y.A. Korelyakov tomonidan ilgari surilgan fikrga ko'ra, avvalo faoliyatning maqsad qo'yilishi aniqlanadi (ya'ni, prognozlash kompetensiyasining yuqori darajasiga erishish maqsad qilib olinadi); undan keyin kelajakdagi kasbiy soha belgilab olinadi; so'ngra tanlangan kasbga mos prognozlash ko'nikmalari aniqlashtiriladi (bu yerda maqsad – samarali kasbiy faoliyatga erishishdir); yakunda esa shaxs o'zini tanlangan kasbiy sohaga tegishli vakil sifatida anglay boshlaydi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Variantslik prinsipi (ya'ni muqobillik prinsipi) pedagogik oliy ta'lim muassasalari talabalari tomonidan variantli prognoz tuzish ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirishni nazarda tutadi. Bu – turli tanlovni talab qiluvchi vaziyatlarda to'g'ri va mos qaror qabul qila olish qobiliyatini rivojlantirish demakdir. L.L. Portyanskaya, V.I. Slobodchikov va V.K. Ryabtsev o'z tadqiqotlarida variantslik mazmunida turli-tumanlik va yagona yaxlitlik kabi ikki muhim tendensiyaning mavjudligini ta'kidlaydilar. Bu ikki yo'nalish ta'lim tizimining shakllanishi va modernizatsiyasi jarayonida doimiy to'qnashuvda bo'ladi. Olimlar ushbu prinsipning ustuvorligini shundaki, u ta'limdagi xilma-xillik va yagona yondashuvning uyg'unligini ta'minlashga xizmat qiladi, deb ta'kidlashadi.

Bo'lajak o'qituvchilarning prognostik kompetensiyasini rivojlantirish muhim pedagogik vazifa sifatida ajralib turadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ushbu kompetensiyani shakllantirishda tizimlilik va izchillik, variantslik hamda raqobatbardoshlik motivatsiyasi kabi asosiy tamoyillarga tayanish zarur. Prognozlash qobiliyatini rivojlantirish ta'lim jarayonida nafaqat nazariy bilimlarning, balki amaliy ko'nikmalarning ham uyg'un tarzda o'zlashtirilishini talab qiladi. Shuningdek, bo'lajak pedagoglarning o'z kasbiy faoliyatida murakkab va o'zgaruvchan sharoitlarda to'g'ri qaror qabul qila olishlari uchun variantslik tamoyili ayniqsa muhim ahamiyatga ega. Mazkur tamoyillar asosida shakllantirilgan ta'lim metodikalari kelajakdagi o'qituvchilarning professional tayyorgarligini oshirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa o'rnida aytish joizki, bo'lajak o'qituvchilarning prognostik kompetensiyasini rivojlantirish ularning kasbiy tayyorgarligini chuqurlashtirish, ta'lim jarayonida yuzaga keladigan vaziyatlarni oldindan tahlil qilish va oqilona rejalashtirish ko'nikmalarini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Ushbu kompetensiyaning tarkibiy qismlari – reflektiv tahlil, bashorat qilish, qaror qabul qilish hamda pedagogik holatlarni oldindan ko'ra bilish kabi jihatlar zamonaviy o'qituvchi faoliyatining ajralmas tarkibiy qismidir. Pedagogik ta'lim muassasalarida prognostik kompetensiyani shakllantirishga qaratilgan maxsus modullarni o'quv dasturlariga kiritish lozim. Amaliy mashg'ulotlar va treninglar orqali talabalarni real pedagogik vaziyatlarni bashorat qilishga yo'naltirish samarali natija beradi.

Ta'lim jarayonida tahliliy va reflektiv yondashuvga asoslangan topshiriqlarni ko'paytirish orqali o'qituvchi nomzodlarining oldindan rejalashtirish salohiyati mustahkamlanadi. Raqamli texnologiyalar yordamida interaktiv muammoli vaziyatlar modellashtirilib, talabalarni qaror qabul qilishga o'rgatish foydali bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Присяжная А. Ф. Реализация акмеологического подхода к разработке концепции формирования прогностической компетентности будущих педагогов: монография / А. Ф. Присяжная. – Москва: Моск. пед. гос. ун-т, 2006. – 153 с.
2. Гершунский Б. С. Образовательно-педагогическая прогностика // Теория. Методология. – 2009. – 764 с.
3. Карманчиков А. И. Прогностическая логистика в системе образования / А. И. Карманчиков; Мин-во образования и науки Российской Федерации, ФГБОУ ВПО "Удмуртский гос. ун-т". – Ижевск: Удмуртский ун-т, 2012. – 224 с.
4. Митина Л. М. Психология труда и профессионального развития учителя: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр "Академия", 2004. – 320 с.
5. Кореляков Ю. А. Построение обучающих программ с учетом потребности учащихся в разных способах обучения // Проблемы совершенствования методики программированного обучения. – М., 1977. – 128 с.
6. Портянская Л. Л., Рябцев В. К., Сlobodchikov В. И. Принцип вариативности в образовании // Проблемы проектирования профессиональной педагогической позиции. – М.: ИПИ РАО, 1997. – С. 56–71.

⁴ Кореляков, Ю.А. Построение обучающих программ с учетом потребности учащихся в разных способах обучения // Проблемы совершенствования методики программированного обучения. - М., 1977. – 128 с.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.